

Компетентнісне навчання на уроках історії

Результатом вивчення історії в сучасній школі є не тільки засвоєння знань(понять, фактів, імен), а й формування вмінь і навичок критично мислити, творчо розв'язувати різні проблеми і ситуації, використовувати набуті знання і навички в життєвих ситуаціях. Історія як предмет впливає на формування системи мислення,, надає можливість вільно орієнтуватися в історичному просторі, озброює її знанням історичного досвіду, що дозволяє правильно оцінювати сучасні політичні й соціальні процеси. Історична освіта покликана готувати молодь до самостійного життя в сучасному суперечливому світі, створити сприятливі умови для взаєморозуміння між людьми, що є носіями різних культур, етнічних і релігійних традицій, допомогти людині усвідомити себе не лише представником певної країни чи регіону, але й громадянином Європи та світу.

Одним із провідних принципів сучасної історичної освіти є компетентнісний, суть якого полягає в тому, що проміжним та кінцевим результатами навчання визнається формування певних здібностей особистості (компетенцій), які знаходять прояв у комплексі умінь, заснованих на знаннях, ціннісних орієнтирах та досвіді діяльності. Навчально-виховний процес спрямовується на досягнення результатів, якими є ключова, загальнопредметна і предметна компетенції.

Великий потенціал у цьому має застосування сучасних технологій, які передбачають співробітництво учителя й учнів і спрямовані на формування в особистості спроможності сприймати та адекватно відповідати на індивідуальні та соціальні виклики в умовах глобальної трансформації суспільства, самостійно визначати та вирішувати проблеми в певних сферах діяльності.

Головними завданнями моєї педагогічної діяльності є :

1. Стійке засвоєння учнями науково обґрунтованого стандарту знань з історії. Історія - це наука про людину в часі, розуміння багатогранності й суперечності історичних процесів, вироблення особистого ставлення до явищ, подій та історичних персоналій.
2. Виховання творчої особистості, здатної мислити критично та альтернативно, самостійно вирішувати проблеми, здобувати й застосовувати одержані знання.
3. Формування історичної свідомості, духовності, загальнолюдських моральних якостей, уявлень і почуттів національної ментальності, виховання патріотизму та громадянської позиції.
4. Дати значний словниковий запас, навчити вільно висловлювати свою думку.
5. Навчити орієнтуватися у великому потоці інформації, вибирати з нього основне.

6. Виробити вміння самостійно аналізувати, синтезувати, класифікувати події.

7. Знаходити у минулому можливі шляхи розв'язання сучасних суспільних проблем.

8. Використовувати набутий досвід та результати діяльності у своєму житті.

Ефективність і оптимізація навчально-виховного процесу у школі значною мірою залежить й від активної участі учнів у ньому. На жаль, практика свідчить про те, що в сучасних загальноосвітніх школах участь учнів у процесі навчання є низькою і потребує інтенсифікації. Особливо актуальною ця проблема є для учнів старших класів. Загальновідомим є той факт, що налаштування учнів старших класів на активну участь у навчально-виховному процесі школи є нелегким завданням.

Тому для формування оцінки рівня сформованості компетенцій застосовую:

- * пошуково-дослідницьку діяльність;
- * групову та індивідуальну діяльність;
- * інтерактивні технології;
- * тести з відкритими завданнями, які передбачають взаємоперевірку;
- * проблемне навчання;
- * розв'язання ситуативних завдань;
- * мультимедійне навчання;
- * метод навчальних проектів;
- * інформаційно-комунікаційні технології.

Формування предметних компетентностей учнів відбувається через:

- проведення нестандартних уроків (урок-лекція, урок-прес-конференція, урок-подорож, урок-залік, урок-аукціон, урок-суд, інтегрований урок, відео-урок);
- систему творчих робіт учнів, виконуючи які, вони демонструють уміння глибоко розкрити тему, логічно та образно викласти думки, зробити потрібні висновки та узагальнення.

Складовими предметної компетентності є:

- хронологічна;
- просторова;
- мовленнєва;
- логічна;
- інформаційна;
- аксіологічна.

Хронологічна – передбачає вміння учнів орієнтуватися в історичному часі.

Типи завдань:

- на знання найважливіших дат, хронологічних меж подій, явищ, процесів; зіставлення років зі століттями; визначення послідовності та тривалості подій;

•зіставлення історичних подій, явищ з періодами, орієнтація в науковій періодизації історії Середніх віків; порівняння подій відповідно до часу, коли вони відбувалися; виокремлення сутнісних ознак історичного періоду чи етапу.

Прикладом формування хронологічної компетенції може бути завдання, запропоноване під час вивчення теми «Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького проти Речі Посполитої в середині ХУІІ ст.» на етапі актуалізації опорних знань учнів, а саме – ланцюжковим способом співвіднести дату і подію або поставити головні події в хронологічному порядку, причому події можуть бути у вигляді зображення (портрети осіб, плакати, фотографії тощо).

Також практикую самостійне або за допомогою вчителя заповнення хронологічних таблиць. Впродовж вивчення теми «Велика французька революція кінця ХУІІІ ст.» учні на кожному уроці вносять доповнення до таблиці «Основні події Великої французької революції кінця ХУІІІ ст.», в якій пропонується зазначати дату, подію, результат.

Не останню роль у формуванні хронологічної компетентності відіграють хронологічні задачі, вирішення яких зумовлює виявлення не тільки історичних, а і математичних знань.

Завдання №1. Розв'яжи хронологічні задачі із теми «Україна в період
десталінізації (1953-1964pp.)»

№1

Від року усунення Хрущова М. за «м'якотілість» з посади першого секретаря ЦК КП(б)У «відняти» число місяця польоту Гагаріна у космос «помножити» на 5 «відняти» кількість років за які планувалось побудувати комунізм.

№2

Від року грошової реформи «відняти» місяць смерті Й. Сталіна «помножити» на 9 «додати» кількість перших секретарів України в період «відлиги»

№3

Від року початку закупівлі хліба СРСР за кордоном «відняти» місяць проведення XX з'їзду КПРС, «помножити» на 9, «відняти» кількість раднаргоспів створених на Україні в 1957.

№4

Від року розстрілу Л.Берії «відняти» місяць проведення XX з'їзду КПРС, «помножити» на 9, «відняти» кількість років за які планувалось побудувати комунізм.

Завдання №2. Розташуйте хронологічно події Другої світової війни.

Просторова – передбачає вміння учнів орієнтуватися в історичному просторі.

Типи завдань:

- локалізація історичних подій на карті; тлумачення історико-географічних понять; використання карти як джерела історичної інформації; топонімічні завдання;
- встановлення зв'язку між особливостями природно-географічних умов держави і способом життя населення; характеристика регіональних особливостей історичних процесів;
- використання карти для пояснення причин і наслідків історичних подій, процесів вітчизняної та всесвітньої історії (V–XV ст.), розвитку міжнародних відносин, пов'язаних з геополітичними чинниками;
- аналіз змісту історичної карти з використанням додаткових джерел.

Формування просторової компетенції відбувається на кожному уроці, адже і пояснення учителя, і відповіді учнів супроводжуються роботою з картою. Під час виступу представників груп на уроці «Воєнні дії на території України в 1941 – 1942р.р.» відповіді учнів супроводжувалися демонстрацією картографічних умінь і знань.

Також набуттю просторової компетенції сприяє створення в зошиті власних картосхем на основі відео-звукових, вербальних і текстових джерел інформації.

Завдання Опрацюйте карту-карикатуру.

КАРТА-КАРИКАТУРА. За свободу і мир в Україні. 1919 р

1. Які країни «несли» в Україну «мир і свободу»?
2. Який період історії України відображено на «карті»?
3. З яких історико-етнографічних регіонів України відбувався наступ?

Інформаційна – передбачає вміння учнів працювати з джерелами історичної інформації.

Слід зазначити, що більшість джерел інформації знаходяться на електронних носіях або в інтернеті, тому в сучасному тлумаченні терміну *«інформаційна компетентність»* найчастіше мається на увазі використання комп'ютерних інформаційних технологій, а точніше визначення слід трактувати як *«комп'ютерна інформаційна компетентність»*.

Типи завдань:

- опис (усний та письмовий) історичних подій, явищ;
- аналіз історичних джерел; розуміння різниці між фактом та інтерпретацією; виявлення тенденційної інформації та пояснення причин її необ'єктивності; самостійна інтерпретація історичних джерел Середньовіччя;
- аналіз і порівняння історичних фактів з використанням інформації з різних джерел;
- навчальні проекти.

Для розвитку інформаційної компетентності часто пропоную учням перегляд тематичних фільмів та їх дискусійне обговорення («Україна в роки Другої світової війни», «Голодомор на Україні в 1932 – 1933рр», «Проголошення незалежності України»), опрацювання історичних джерел: документів, ілюстрацій, картин, карикатур.

Завдання №1.Робота з ілюстрацією. Розгляньте картину М. Дерегуса «Повстання селян в Україні у 1905 році» та охарактеризуйте її за таким планом.
ПЛАН

1. Який момент селянського повстання тут зображений? Чому ви так думаєте?
3. Що роблять і чим займаються люди, зображені на ілюстрації?
4. Кого художник зобразив на передньому плані, а кого на задньому? Чому так?
5. На основі ілюстрації зробіть висновки про учасників повстання, його хід, озброєння повстанців, наміри.

Завдання №2. Зайдіть інформацію про історичного діяча згідно пам'ятки

Мовленнєва – будувати усні та письмові висловлювання щодо історичних подій і явищ.

Для розвитку мовленнєвих навичок застосовую такі інтерактивні технології як «Мікрофон» (наприклад, «З чим у вас асоціюється поняття «радянська західноукраїнських земель?»)

Також практикую письмові завдання: написання рефератів, доповідей та творів з їх наступним захистом (наприклад, міні-твір «Свідчення очевидця Першої світової війни», «Чому ХХ ст. називають коротким, червоним і сплюндрованим?»).

Мовленнєву компетенцію учні набувають і під час виступу як представники групи, підводячи підсумки роботи групи чи аналізуючи виступи членів своєї групи, виступаючи в ролі опонента чи рецензента.

ПАМ'ЯТКА ХАРАКТЕРИСТИКИ ІСТОРИЧНОГО ДІЯЧА

Логічна – аналізувати, пояснювати історичні факти, формулювати теоретичні поняття, положення, концепції.

Слід зазначити, що виконання будь-якого завдання вимагає логічного підходу.

Найчастіше формування логічної компетенції досягається шляхом роботи з документами, різними видами наочності, перегляду і обговорення фільмів проведення методів «прес» (аргументування позиції), «дерево рішень», (пошук шляхів розвитку історичних подій), «акваріум», (колективний шлях вирішення проблеми).

Типи завдань:

- використання, тлумачення відповідної наукової термінології; аналіз, синтез, узагальнення школярами історичної інформації;
- знання та розуміння особливостей цивілізацій епохи Середніх віків, взаємовпливів і конфліктів між ними; аналіз причин, сутності, наслідків історичних фактів, життєдіяльності постатей;
- застосовування засвоєних знань і умінь у самостійному пошуку інформації з різних джерел для підготовки повідомлень і презентацій.

Завдання №1. На основі аналізу документів поясніть, як аргументував уряд УРСР своє право бути співзасновником ООН. Як відреагували на це прохання країни антигітлерівської коаліції. Подайте власну оцінку цієї події.:

«... Уряд Української УРСР, керований бажанням сприяти встановленню гарантії миру і безпеки після війни як для власного народу, так і для інших народів, вирішив звернутися до конференції Об'єднаних Націй з заявою, повідомляючи про своє бажання приєднатися до загальної організації Безпеки як одна з

держав-засновниць, а також взяти участь у Конференції Об'єднаних Націй у Сан-Франциско».

2. З резолюції Конференції Об'єднаних Націй у Сан-Франциско:

«Засідання рекомендує, щоб Українська Радянська Соціалістична Республіка і Білоруська Радянська Соціалістична Республіка були запрошені стати першочерговими членами пропонованої Міжнародної Організації». На основі аналізу документів поясніть, як аргументував уряд УРСР своє право бути співзасновником ООН. Як відреагували на це прохання країни антигітлерівської коаліції. Подайте власну оцінку цієї події.

Завдання №2. Визначіть основні проблеми, причини, складові та наслідки Столипінської аграрної реформи в Україні.

Аксіологічна – формулювати версії й оцінки історичного руху та розвитку.

Типи завдань:

- самостійна оцінка історичних фактів і життєдіяльності осіб на основі здобутих знань;
- емоційно-оцінні судження на основі загальнолюдських та національних цінностей.

Для формування аксіологічної компетентності застосовую методи : «займи позицію» (наприклад, «Брест-Литовський мир: триумф чи поразка УЦР?», «УПА-герої чи бандити?», дискусії (наприклад, «Помилки ЦР в державотвор-чому процесі» та дебати (наприклад, «Чому, на Вашу думку, Червона армія зазнавала поразок на початковому етапі війни?»), «мозковий штурм» (наприклад, «Які якості українського козака необхідні сучасному українцю?»).

Власник синього капелюха – зазвичай учитель, він керує класом, розділяє ролі, надає право виступу.

Білий - учень надає коротку енциклопедичну інформацію про УПА .

Жовтий - учень, який визначає позитивні сторони діяльності.

Чорний - учень критикує дії УПА, характеризує недоліки у діяльності.

Червоний- виражає свої емоції, враження не посиляючись на жоден факт.

Зелений- зазначає, за яких умов УПА змогли б побудувати незалежну Україну.

Сучасна українська історична освіта спрямовує свої зусилля й на формування загальнокультурної компетентності – здатності учнів аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності. Тому вивчення пам'яток культури відіграє велику роль у засвоєнні учнями історичних знань і формуванні відповідних компетентностей. Використовуючи представлені у підручниках культурологічні об'єкти, учителю варто звертати увагу на те, що вони мають бути: найважливішими та типовими для певного періоду; зрозумілими учням, емоційно насиченими, здатними пробуджувати у школярів інтерес до рідних місць, зміцнювати любов до Батьківщини, почуття громадянського обов'язку перед нею; такими, що сприяють залученню до практичної роботи.